

та емоційних відносин. Фахівець із хорошим контролем над власною емоційною сферою, цілеспрямований, вольовий і рішучий має меншу ймовірність емоційного вигорання. У тому випадку, коли емоційне вигорання виходить за межі професійної діяльності, рекомендується психокорекція та психотерапія, звернення за психологічною допомогою.

РОЗВИТОК В ОСОБИСТОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В. Ю. Стрельников,
*професор кафедри педагогіки, фізичної культури
та управління освітою,
доктор педагогічних наук, професор,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

Л. В. Лебедик,
*доцент кафедри педагогіки та суспільних наук,
доктор педагогічних наук, доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Розгляд пізнавального і професійного інтересів як важливих характеристик особистості, яка взаємодіє із оточенням, передбачає розкриття сутності інтересу в тісному зв'язку й відповідно із завданнями, які вирішує соціум на конкретному етапі історичного розвитку. Проблема розвитку інтересу до навчання була і є актуальною для багатьох вітчизняних та зарубіжних учених.

Ще у працях ряду дослідників (Бодальов О. О., 1983; Леонтьєв О. О., Морозова Н. Г., 1974; Нечипорук З. С., 1967) показано, що становлення і розвиток інтересу до певного виду діяльності є складним та багатоплановим процесом, який у процесі професійної підготовки, поряд з іншими елементами психіки регулює поведінку особистості. Педагоги розглядають інтерес як засіб виявлення і постійної підтримки у тих, хто навчається, активної зацікавленості своїм оточенням, соціально-економічним життям. Різноманітні аспекти вияву і характеристики інтересу знайшли

розкриття у спробах різних дослідників обґрунтувати класифікацію інтересів.

Метою роботи є дослідження розвитку пізнавального і професійного інтересів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Розглядаючи пізнавальний і професійний інтереси як психолого-педагогічну проблему, можемо стверджувати, що вони за своїм змістом і спрямованістю становить велику цінність для особистості учня, майбутнього фахівця чи слухача курсів підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочнемо з аналізу педагогічних особливостей характеристики пізнавального і професійного інтересів. Інтерес є станом, який відбивається у свідомості, і одночасно свідомістю, яка переходить у дію. Інтерес є джерелом активізації, мотивом діяльності людини, глибоко усвідомленим виявом особистості. Людину спонукає до діяльності багатоманітний комплекс мотивів, які беруть свій початок із інтересу, примусу, соціальної норми, а саме інтерес стає основним інструментом успішної діяльності. Інтерес має складну структуру, і цим зумовлюється його різнобічний вплив на розвиток особистості.

Доведено, що пізнавальний інтерес є не просто інтересом учнів (а також студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації) до навчальних предметів, а інтересом, пов'язаним зі змістом пізнавальної діяльності (Морозова Н. Г., 1974). Ми ставимо за мету не тільки простежити, як із епізодичного інтересу до професії розвивається у студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації стійкий пізнавальний інтерес, а й як це впливає на активність стосовно навчальної, а відтак – і професійної діяльності (тепер чи в майбутньому). Беремо до уваги і диференціацію інтересу відповідно до різних рівнів знань студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, де виділяються три групи інтересів: 1) аморфні (характеризуються задоволеністю особистості рівнем своїх знань і небажанням їх поглиблювати); 2) широкі (бажанням оволодіти знаннями, що виходять за рамки навчальних програм, прагнення до вирішення пізнавальних завдань); 3) стрижневі (цілеспрямованість і висока практична активність особистості). Саме стрижневий інтерес є найскладнішим особистісним утворенням, адже є провідним мотивом і може впливати на спрямованість особистості.

Робота зі студентами і слухачами курсів підвищення кваліфікації спрямовувалася на розвиток у них широкого і, як результат, стрижневого інтересів до професійної діяльності. Досягнувши його, фахівець відчуває постійну потребу в самовдосконаленні й

самореалізації, тому якісні характеристики його професійної діяльності невпинно поліпшуються.

Дослідниками встановлено, що інтерес характеризується трьома обов'язковими моментами у всіх його видах й на всіх етапах розвитку: а) позитивними емоціями у ставленні до діяльності; б) наявністю пізнавальної сторони цих емоцій; в) наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності (Морозова Н. Г., 1974).

Слід урахувати такі засоби формування у студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації стійких пізнавальних інтересів: захоплююче навчання; новизна навчального матеріалу; різноманітність форм і методів навчання; тестування знань і вмінь; навчання з використанням сучасних наочних засобів навчання, зокрема комп'ютерного забезпечення; створення позитивного мікроклімату в колективі; відповідне ставлення викладача до свого предмета та до студентів чи слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Також категорія інтересу характеризується динамічністю: у процесі розвитку змінюється глибина (від інтересу до окремого об'єкта – до теоретичних систематизованих знань) і підвищується його стійкість. Ця динаміка зумовлена особливостями нервової системи: урівноваженістю, силою, рухливістю. Цим визначається сила інтересу, його дієвість і стійкість, які впливають прагнення особистості працювати у певній професійній сфері і є необхідною умовою творчого ставлення до професійної діяльності. Тому метою вивчення педагогічних дисциплін студентами і слухачами курсів підвищення кваліфікації є розвиток стійкого дієвого інтересу до професійної діяльності.

Студенти і, тим більше, слухачі курсів підвищення кваліфікації, як правило, уже самовизначилися стосовно особистих цілей у професійній діяльності, а отже рухаються в напрямі розвитку професійного інтересу. У взаємодії і співпраці студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації із викладачами, їхні інтереси переходять на більш вищий рівень розвитку. У цьому переході важливо не лише досягати постійності і стійкості інтересу, а й усвідомлення його необхідності для професійної діяльності.

Виконання фахівцями своїх посадових обов'язків є практично неможливим без інтересу до обраної професійної діяльності, особливо тих, які пов'язані зі взаємодією з іншими людьми. Важливим завданням вивчення педагогічних дисциплін є показ студентам і слухачам курсів підвищення кваліфікації напрямів виконання професійних функцій у процесі їхньої професійної діяльності.

Велике значення для загального розвитку особистості і формування інтересу до професійних знань має її пізнавальна діяльність, головним критерієм якої є її успішність. Якщо діяльність є неуспішною, то інтерес до вивчення педагогічних дисциплін може зникнути. Важливо зацікавити студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації, забезпечити всі умови для постійного зростання інтересу до обраної професії, розвивати уміння й навички долати труднощі професії, доводити до завершення розпочату справу.

Професійний інтерес розглядається дослідниками як одна із властивостей особистості, що характеризує позитивне ставлення людини до певного виду діяльності, спонукає людину до детальнішого вивчення техніки та технології відповідного виробництва, його суспільного значення і перспективи розвитку. Наголошується взаємозв'язок емоційного (відчуття радості від передбачення майбутнього успіху, заохочення у процесі діяльності) і вольового компонентів (бажання більше пізнати професію, прагнення оволодіти необхідними для неї знаннями, уміннями і навичками, які необхідні у професійній діяльності) (Нечипорук З. С., 1967).

Спільними у різних класифікаціях структури інтересу є мотиваційний, когнітивний та вольовий компоненти. У експериментальному вивченні педагогічних дисциплін ми розглядаємо інтерес студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації до професійної діяльності як позитивне, емоційно забарвлене ставлення до професії, пов'язане з постійним прагненням розширювати свої професійні знання і вміння, що вимагає вольових зусиль для оволодіння професією.

У вивченні педагогічних дисциплін поєднання пізнавального і професійного інтересів сприяло підвищенню ділової активності студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації й їхньої конкурентоздатності на ринку праці. У процесі розвитку інтересу студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації до професійної діяльності важливого значення набуває наявність у них потреби опанування новими знаннями для вирішення різноманітних функцій професійної діяльності.

За результатами експериментального вивчення педагогічних дисциплін й аналізу психолого-педагогічної літератури, слід зробити такі *висновки*:

– розвиток пізнавального і професійного інтересів є важливим завданням вивчення педагогічних дисциплін (і професійного навчання в цілому), що підвищує ефективність розв'язання дидактичних і виховних завдань і є засобом формування характеру особистості;

– педагогічний аспект інтересу розглядає це поняття як стан, пов'язаний із усвідомленням професійних завдань, що переходить у дію; інтерес є емоційно забарвленим мотивом і є джерелом активізації особистості;

– інтерес має складну психологічну структуру, пов'язаний із потребами людини, які для самої особистості відіграють суттєву роль; психологічна природа інтересу визначає обов'язкову наявність, поряд із емоційним і пізнавальним, вольового компонента.

– професійний інтерес є в основі інтересу до майбутньої професійної діяльності і включає в себе когнітивний, мотиваційний і вольовий компоненти, є вибірковим емоційним та пізнавальним ставленням, спрямованістю особистості, що проявляється у прагненні до практичного оволодіння визначеною професійною діяльністю; інтерес до професійної діяльності – позитивне, емоційно забарвлене ставлення до професії, пов'язане з постійним прагненням розширювати свої професійні знання і вміння, що вимагає певних вольових зусиль для удосконалення в професії;

– на розвиток інтересу до професійної діяльності спрямовані фахові предмети, до яких слід віднести й педагогічні дисципліни, що допомагають студентам і слухачам курсів підвищення кваліфікації вирішити проблеми людини як особистості у межах трудового колективу чи групи; результатом є розвиток у них інтересу до професійної діяльності, потреби в самоактуалізації й самореалізації, діяльності щодо постійного самовдосконалення й самоосвіти, завдяки чому невпинно удосконалюються їхні професійні якості.

ЧИННИКИ І ШЛЯХИ БОРОТЬБИ ЗІ ШКІЛЬНИМ БУЛІНГОМ

*А. А. Таран,
студентка 1 курсу спеціальності «Психологія»,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
Науковий керівник: К. М. Васюк, к. психол. н, доцент*

На сьогоднішній день надзвичайно гостро постає проблема агресивних проявів у міжособистісних стосунках учнівської молоді. Останніми роками визнано поширення освітній практиці такого явища як булінг, який можна вважати першим кроком до справжнього